

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2017

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: Awara 2¹/₂

Bammbiri ili li na masiatari a 6.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Heli bammbiri li na KHETHEKANYO MBILI:

KHETHEKANYO YA A: Maanea (50)

KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwa vhudavidzani: (2 x 25)(50)

PFESESANI: Vhalingiwa vha lavhelelwa u fhindula mbudziso MBILI kha KHETHEKANYO iyi.

2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, na MBILI kha KHETHEKANYO YA B.
3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.
4. Thomani KHETHEKANYO INWE NA INWE kha siatari LISWA.
5. Ni fanela u pulana (ni tshi shumisa mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Pulane i fanela u RANGELA maanea.
6. Vhupulani hothe vhu fanela u sumbedzwa zwi khagala. Ni tsivhudzwa u tala mutalo wo budaho vhukati ha vhupulani hothe.
7. Ni tsivhudzwa nga ndila yo khwathisedzwaho vhukuma u shumisa tshifhinga tshanu nga ndila i tevhelaho:
- KHETHEKANYO YA A: U ya kha minetse ya 80
KHETHEKANYO YA B: U ya kha minetse ya (2 x 35) 70
8. Nomborani phindulo dzanu zwi tshi anana na kunomborelwe kwa mbudziso kwo shumiswaho kha ili bammbiri la mbudziso.
9. Thoho i songo dzhielwa ntha musini tshi vhalala tshivhalo tsha maipfi.
10. Nwalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.

KHETHEKANYO YA A: MAANEA**MBUDZISO YA 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha 400 u swika kha a 450. Nwalani NOMBORO na THOHO ya maanea e na nanga.

- 1.1 Yo vha nyambedzano ine ndi sa do i hangwa v^hutshiloni hanga. [50]
- 1.2 Vhaswa, phuli dza zwikambi na zwidzidzivhadzi. [50]
- 1.3 U shaea ha mishumo ndi yone thuhuwedzo ya v^huvemu. Tatani. [50]
- 1.4 Hu u fara nyendo dza tshikolo, hu u sa dzi fara, ndi khangala khanganyise. [50]
- 1.5 A tho ngo kholwa, hone zwo vha zwo ralo. [50]
- 1.6 U londota ndaka ndi v^hudifhinduleli hashu. [50]
- 1.7 Zwifanyiso zwi tevhelaho zwi nga tokonya kana zwa vusa zwipfi zwanu, kana zwa dzikusa kuvhonele kwanu kwa zwithu. Dinangeleni tshifanyiso ni kone u n^wala maanea. Nwalani nomboro ya mbudziso ye na nanga (1.7.1 kana 1.7.2).

PFESANI: Hu tea u vha na v^hutumani vhu re khagala v^hukati ha maanea anu na tshifanyiso tshe na nanga.

1.7.1

[Tshi bva kha *True Love*, June 2016, No. 448]

[50]

1.7.2

[Tshi bva kha www.google.co.za]

[50]

ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO YA 2**

Fhindulani mbudziso MBILI kha dza rathi dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha a 180 u swika kha a 200. Nwalani NOMBORO na THOHO ya tshibveledzwa tshe na nanga.

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI (FOMALA)

Phalaphala FM yo hasha khungedzelo ya ndambedzo ya masheleni kha vhaswa vhane vha tama u dithomela mabindu. Sa muswa ane a vha na dzangalelo kha zwa vhubindudzi, no humbula u humbela ndambedzo kha itsho tshiimiswa. Ndambedzo iyo i nekedzwa nga vha tshiimiswa tsha NYDA, Private Bag X2011, Thohoyandou, 0950.

Nwalelani tshiimiswa tshenetsho vhurifhi ha u humbela masheleni ni tshi itela u thoma bindu laṅu. [25]

2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Makhadzi waṅu vhe vha shela mulenzhe nga vhuhulu kha pfunzo dzaṅu dza sekondari, vho lovha nga murahu ha vhulwadze ha tshifhinga tshilapfu. Inwi sa tshipida tsha muṅa, no tiwa uri ni nwale nganeavhutshilo ine ya do vhalwa nga duvha la mbulungo yavho.

Nwalani nganeavhutshilo iyo. [25]

2.3 MUVHIGO WA FOMALA

Inwi ni murado wa Khoro ya Lushaka, no rumiwa u vha tshipida tsha muṅanganano wa u fhatiwa ha kiliniki henefho shangoni la haṅu.

Nwalelani Khoro ya Lushaka muvhigo wa zwo swikelelwaho afho muṅanganoni. [25]

2.4 MUFHINDULANO

Khonani yaṅu o bva nga goloi ya vhabebi vhawe nga nnda ha thendelo, a ya ngayo tshimimani. Musi e ndilani ya u vhuya a vho tangana na khombo ya modoro wonoyo wa vhabebi vhawe. Fhedzi-ha, o vha mashudu nge a vho ponya kha iyo khombo. Zwino inwi o ni humbela uri ni yo mu humbetshela pfarelo kha vhabebi vhawe.

Nwalani mufhindulano we wa vha hone vhukati haṅu na vhabebi vha khonani yaṅu. [25]

2.5 VHURIFHI HA TSHISHAKA (INIFOMALA)

Shangoni line mmane wanu vha dzula khalo, hu na senthara ine ya nea vhagudi vha matiriki pfunzonyengedzedzwa musi zwikolo zwo vala. Inwi ni khou tama u dzhenela idzo ngudo naho fhethu afho hu kule.

Nwalelani mmane wanu vhurifhi ha u vha hambela u dzula mudini wavho nga itsho tshifhinga. [25]

2.6 ATHIKILI YA GURANNA

Tshikoloni tsha hanu hu na vhagudi vhane vha rwa vhanwe na u vha dzhiela tshelede dzavho. Maitele ayo o vho ita uri vhanwe vha vhagudi vha vho ofha u da tshikoloni nga pfanelo.

Inwi sa ramafhungo wa guranna ya tshikolo, *Pfunzo Phanda*, riwalani athikili ya guranna iyo ni tshi khou kaidza ayo maitele a songo daho, khathihi na u eletshedza uri vhuada uvhu vhu nga thivhelwa hani. [25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 50
MARAGAGUTE: 100